

VÁLASZ

CSABA LÁSZLÓ OPPONENSI BÍRÁLATÁRA

Megköszönve az alapos bírálatot, válaszomat azzal az őszinte megjegyzéssel kell kezdem, hogy a legkomolyabb aggodalmam alaptalan volt: a beadott munkám műfaji–diszciplináris besorolását illetően kellően „adaptív” fogadtatásra talált, és pozitív elbírálást kapott. Csaba László szerint az általam képviselt műfaj is számos pozitív sajátossággal bír, mert „.....a „tisztán tudományos” kifejtésekhez képest inkább a korábban szerzett ismeretek rendszerezett és célzott átadása legalább olyan fontos, mint a szerző jártasságának és eredetiségének megjelenítése.” [opp. bírálat 1.old.] Örömmel fogadtam tehát, hogy az általam képviselt tudományos összegzési kísérlet elismerésre talált. Azon törekvésem is méltánylást kapott, hogy szemléletem és gondolkodásom valóban hosszabb távú, „rendszerszintű” elemzési igényekkel lépett fel. Jól ismert jelenség a közgazdaságtani kutatásokban - ahogy azt Csaba László bírálatában határozottan megfogalmazza -, hogy az igazi és egyben legnehezebb összegzési, aggregációs kísérlet az, amikor az összegyűjtött mikro és makro szintű adatokat egy ismert, de csak a saját szintjeiken értelmezhető törvényszerűségek által próbáljuk beépíteni egy új értelmezési keretbe, ráadásul olyanba, amely eredendően globális – mondhatjuk világgazdasági szinten - rendszerszintű. Ez a fajta gondolkodás viszonylag új elméleti lehetőségeket kínál, és egyben azonnali nehézségeket is jelent.

A nemzetközi kereskedelem és pénzügyi folyamatok valóban globálisnak nevezhető értelmezései már több évtizede léteznek. Mégis csak másfél-két évtizede jutott el oda a világ, na és persze leginkább a tudomány, hogy ezeket a folyamatokat egy ilyen alapvetően globális elemzési keretben próbálja értelmezni, és ami jóval nehezebb, várható kimeneteit némiképp előrejelezni. Az előrejelzéssel szemben támasztott mind fokozottabb igények, a kifejezetten jó prognózis- termékek iránti általános kereslet növekedése ellenére a közgazdaságtudomány általában - és különösen a nemzetközi gazdaságtani, illetve a világgazdasági kutatások - csak szerény eredményeket mondhatnak magukénak. De ez a viszonylag „sovány” előrejelzési teljesítmény felértékelődhet, ha annak tükrében látjuk, hogy a vizsgálat tárgyának, ti. a gazdasági folyamatoknak állandóan változó jellegéről beszélhetünk, ez a változékonyság - főleg a természettudományokkal való összehasonlításban- , a közgazdaságtanban a prognózisok várható időbeni és mértékbeni teljesülésében egy sokkal nehezebb helyzetet teremt. Igaz ez a megállapítás mind az előrejelzendő esemény bekövetkezésének irányát, mértékét és annak pontos idejét tekintve egyaránt. Sőt, mindhárom kritérium esetében helyes becslést produkálni majdhogynem a „művészet” kategóriájába tartozik, semmint a tudományéba. Ezért – megítélésem szerint – a világgazdasági folyamatokat illetően már pusztán a változások irányának és mértékének viszonylag elfogadható hibahatárok melletti becslése jó eredménynek nevezhető. A világgazdasági válsággal összefüggő eseménysorok és folyamatok előrejelzésével kapcsolatban is leginkább ez a szerény előrejelzési képesség volt a jellemző. Ezek részleteiről a 4. fejezetben írtam, leginkább az amerikai gazdaság és a globális hatások összefüggéseiben (lásd tézisek 16. oldal).

A prognózis kérdéskörben fenntartom azt a véleményemet, hogy ami nemzetgazdasági szinten is nehezen előrejelezhető, az globális szinteken – mind technikai, mind módszertani értelemben - még több nehézséget okoz. Főleg azért, mert soha nem lehetünk biztosak abban, hogy az előrejelzendő eseményt befolyásoló minden érdemi változót számba vettünk (és az általunk választott, valamilyen mérhetőséget biztosító, un. „proxy változók” valóságot csak legfeljebb közelítő jellegéről nem is beszélve).

Örömmel konstatáltam, hogy opponensem számára jól értelmezhető volt munkámnak azon szándékolt üzenete, hogy a globálisan értelmezhető pénzügyi folyamatok végső eredménye pozitívnak nevezhető, és hogy ez a nézetem vállaltan szembe megy azokkal népszerűvé vált vélekedésekkel, melyek szerint a globalizáció jóléti hatása egészében véve kedvezőtlen. E válaszomban is megerősítem markáns álláspontomat e tárgyban, amelyet leginkább J. Bhagwati, a Columbia Egyetem világhíres nemzetközi gazdaságtan professzora a saját könyvében [In Defense of Globalization, Bhagwati (2004)] találó rövidséggel megfogalmaz: „*Globalization is economically benign and socially unjust*”.¹ Vagyis a globalizáció közgazdasági értelemben jóindulatú eredményeket produkált, gazdagodást hozott, igaz, a társadalmi (elosztási) egyenlőtlenségeket növelte, ennyiben tehát igazságtalan.

A pénzügyi globalizációról, legalábbis annak a ma látható jóléti eredményeiről (ti. a fogyasztói és termelői többletek összegzésének nettó egyenlegéről) valami majdnem egészen hasonló mondható el: a gyarapodást segítette, miközben az elosztási egyenlőtlenségeket nem csökkentette. Ehhez hozzá kell tenni azt is, hogy a globális pénzügyi folyamatokban kialakult asszimetriák és tartós egyensúlytalanságok, mint veszélyforrások, már sokkal gyorsabban terjedve és nagyobb hatósugárban képesek világ gazdasági konjunkturális – munkapiaci - károkat okozni ahhoz képes, ahogy ezt korábban gondoltuk.

Általános állásfoglalásaim után, a továbbiakban – röviden - reflektálnék Csaba László (továbbiakban: Cs. L.) konkrét kritikai megjegyzéseire.

Opponensem által is megerősítést nyer, sőt, „a lényeglátó” jelzőt is kiérdemli az a megállapításom, hogy „.....a globális folyamatok egyre inkább igényelnek világméretű koordinációt, ugyanakkor az efféle egybehangolásnak nincs alanya. Mert hogy sem világkormány, sem egy nemzetközi szabályozó intézmény, sem a létező kormányközi szervezetek nem képesek áthidalni az egyes országok összebékíthetetlen céljai és az egymással versengő vállalati racionalitások közti feszültséget. Az EU sok éve tartó sikertelen válságkezelése e megállapítást sokoldalúan hitelesíti, csakúgy mint a világméretű pénzügyi ellenőrzést célzó kísérletek ismételt kudarca.” (Cs. L. opp. vélemény 3. oldal). „Az azonban az előadottakból nem következik /tézisek 13.o/, hogy az effajta regulációs igényt a viszontbiztosítások rendszere ne tudná ellátni, és ezért azt a kormányzatokra kellene testálni.” – folytatja Cs. L.

¹ Bhagwati, J.(2004) In Defense of Globalization. Oxford University Press. Oxford, New York

Nos, ezt a kritikát részben elfogadom; már ti. azt, hogy a viszontbiztosítások az egyik leghatékonyabban kifizethető védőhálót jelentik a nemzetközi pénzügyi piacokon. Valóban, a CDS piacok is ilyen hálót képviselnek. Ám azonnal hozzátesszem: igazán nagy baj esetén – ahogy az un. katasztrófakötvények esetében is- lehet, hogy a számla egy nagy része mégiscsak az államkincstárnál landol. Vagyis, egy teljes egészében a privát szektor által szervezett biztosítási háló lehet, hogy átszakad és így a pénzügyi biztosító – önmagában - bizonyosan nem elegendő védelem. Ilyenkor az államtól azonnal jelentős pénzügyi eszközöket kell igényelni, és ezért az állami ágens jelenlétéről a végső biztosítást tekintve bizonyosan nem indokolt lemondani. Természetesen a másik véglet sem járható út, vagyis, hogy csak állami biztosítók legyenek. Ebben az összefüggésben kell megemlítenem, hogy a 2008-as pánik idején a csak részben állami tulajdonú amerikai jelzálogbankok megrendülése a viszontbiztosítás hiánya és a már bedőlt, vagy nem teljesítő jelzáloghitel-állomány nagy súlyának együttes következményeként volt értelmezhető.

A 4. fejezetben, a növekedés és az államadósság összefüggéseit elemző részben, a Cs. L. által kifogásolt okfejtésemet illetően, a következő magyarázó kiegészítést tenném:

Az értekezés 156. oldalán a 4.5. ábrában megjelenített összefüggés pontosabban kifejtve így hangzik: a 4.5. ábra azt próbálja megmutatni, hogy van-e tartós arányszabály a növekedés és a belföldi magánszféra által tartott államadósság százalékos mértékei között. Intuitíve azt gondolhatnánk, hogy a csökkenő mértékű privát teherviselés, továbbá az alacsonyabb államadósság-szintek az USA-ban növelik a gazdasági növekedés mértékét; továbbá, hogy ezek az eladósodottsági szintek jó előre jelzői magának a GDP növekedésének. Nos, a bemutatott statisztikák ezt nem igazolták, mert az USA-ban többször volt olyan recesszió, melyeket éppen hogy csökkenő arányú terhek előztek meg (ezek az időszakok rendre: 1974-75, 1980-81, 1999-2000). A 2008-as évet megelőzően is csökkenő mértékű belföldi privát államadósságteher alakulás volt azonosítható. Ennek a jelenségnek nagyon valószínű magyarázata talán az, hogy a külföld által megvett amerikai adósság mértéke gyorsabban növekedett. De ez sem lehet teljes értékű magyarázat, mert az USA un. nemzetközi vagyonhelyzete (NET INTERNATIONAL ASSET POSITION), amely a külföldnek kifizetett illetve a külföldről megszerzett jövedelmek (kamat+osztalék) különbségét méri, rendre pozitív mérleget mutatott; azaz, az USA külföldről nettó jövedelemtermelőnek minősült a kérdéses években. Ezt hangsúlyozza P. Krugman is több helyen [pl. Krugman, P. (2011)²]. Ez az érvelésem tehát nem az adósság általános növekedéskorlátozó szerepét vitatja, hanem az USA speciális külső finanszírozási képességének tényét erősíti meg, továbbá, hogy a pénzügyi eszközökben számára a külföld jövedelmet hoz, és ennyiben ez sem Erdősnek (2003)³, sem Reinhart-Rogoffnak (2011)⁴ nem mond ellent.

A 6. fejezethez kapcsolódó kritikai megjegyzéseket elfogadom.

² Krugman, P. (2011) US Assets Abroad. Krugman.blogs.com 31/12/2011

³ Erdős, T. (2003) Fenntartható gazdasági növekedés. Budapest. Akadémia Kiadó

⁴ Reinhart, C. - Rogoff, K. (2011) This Time is Different. Princeton University Press. Princeton

Valóban nem szerepel hivatkozásaimban az általam is tárgyalt kérdéseket átfogóan áttekintő IMF műhelytanulmány [Kose-Prasad-Rogoff-Wei (2009)]⁵. Ellenben, a többség által támogatott FDI vonatkozású, empirikus szakirodalomban fellelhető tapasztalatot támogatja a 6.11-es ábrám, amely megerősíti a pénzügyi nyitottság jólétnövelő hatását, amennyiben pozitív kapcsolatot illusztrál a GDP/fő és a pénzügyi nyitottság FDI/GDP mértékei között (lásd disszertáció 225. oldal). Ezért nem teljesen értem opponensem erre vonatkozó (ti. az FDI hatásra vonatkozó kritikai megjegyzését).

Elfogadom Cs. L.-nek a 7. fejezetben foglaltakkal kapcsolatos pontosító kritikai megállapításait, amely szerint a folyó fizetési mérleg egyensúlytalanságoknak nem a felszámolására, hanem a mérséklésére lenne szükség, főleg az USA-hiány és a japán-koreai-orosz-arab többletek csökkentésére, és valóban úgy, ahogy azt Feldstein (2008)⁶ már viszonylag korán felismerte, és az ilyen irányú kiigazítást sürgette.

Elfogadom opponensem azon intelmét is, hogy a záró megjegyzéseimben a nemzetközi pénzügymozgásokban elhelyezendő kontrollpontok kihelyezése a leghatékosabbat a megvalósíthatósággal keverők hibájába sodorhat. E sodrás végső eredményét azonban tényleg csak a jövő mutatja majd meg.

Még egyszer megköszönöm opponensem alapos és a lényeginek gondolt tudományos megállapításaim valódi erejét árnyaló bírálatát, a támogató és a kritikai megállapításokat egyaránt.

Budapest, 2013. február 8.

Magas István,
MTA-doktor jelölt

⁵ KOSE, M. A. – PRADAD, E. – ROGOFF, K. – WEI, Sh. J. /2009/: Financial globalization: a re-appraisal. IMF STaff Papers, 56.évf.1.sz.8-62.o, előzetes változatok: NBER Working Paper 12484 /2006 aug/

⁶ FELDSTEIN, M./2008/: Measuring the global imbalance: the dollar and the US savings' rate. Journal of Economic Perspectives, 22.évf. 3.szám, 113-125.old.